

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2023, sp. zn. 5 Tz 4/2023, ECLI:CZ:NS:2023:5.TZ.4.2023.1

Číslo: 29/2023

Právní věta:

O povinnosti obviněného nahradit náklady řízení spojené s účastí poškozeného v trestním řízení podle § 154 odst. 1 tr. ř. nelze v případě, že jde o pohledávku, která má být v insolvenčním řízení uplatněna přihláškou, rozhodnout po dobu trvání účinků rozhodnutí o úpadku [§ 140b zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů]. Při rozhodování o povinnosti obviněného nahradit takové náklady řízení po pominutí účinků rozhodnutí o úpadku musí soudy zkoumat, zda nebyly splněny podmínky osvobození od jejich placení podle § 414 odst. 1 insolvenčního zákona.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 23.02.2023

Spisová značka: 5 Tz 4/2023

Číslo rozhodnutí: 29

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náklady trestního řízení

Předpisy: § 154 odst. 1 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2, § 269 odst. 2 a § 270 odst. 1 tr. ř. vyslovil, že pravomocným usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 15. 10. 2019, sp. zn. 8 To 365/2019, kterým byla podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítnuta stížnost obviněného T. H. proti usnesení Okresního soudu v Břeclavi ze dne 3. 9. 2019, sp. zn. 2 T 178/2017, a pravomocnými výroky pod body I. a III. usnesení Okresního soudu v Břeclavi ze dne 3. 9. 2019, sp. zn. 2 T 178/2017, kterými byla podle § 154 odst. 1 tr. ř. obviněnému uložena povinnost nahradit poškozeným náklady potřebné k účelnému uplatnění jejich nároku na náhradu škody, byl porušen zákon v neprospěch obviněného T. H. v ustanoveních § 148 odst. 1 tr. ř. a § 154 odst. 1 a § 155 odst. 4 tr. ř. ve spojení s § 140b zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, proto usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 15. 10. 2019, č. j. 8 To 365/2019-2036, a usnesení Okresního soudu v Břeclavi ze dne 3. 9. 2019, č. j. 2 T 178/2017-2013, ve výrocích pod body I. a III. zrušil, a rovněž i další rozhodnutí obsahově navazující na zrušené části rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu a Okresnímu soudu v Břeclavi přikázal, aby věc v potřebném

rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením Okresního soudu v Břeclavi ze dne 3. 9. 2019, č. j. 2 T 178/2017-2013, bylo rozhodnuto o návrzích poškozených T. t., a. s., (dále jen „T. t.“), a P. P., s. r. o., (dále jen „P. P.“), tak že podle § 154 odst. 1 tr. ř. uložil soud prvního stupně obviněnému T. H. povinnost nahradit poškozené T. t. náklady potřebné k účelnému uplatnění jejího nároku na náhradu škody v celkové výši 153 374,76 Kč (výrok I.), podle § 154 odst. 1 ve zbyvajících částech v rozsahu 13 261,60 Kč návrh této poškozené zamítl (výrok II.), podle § 154 odst. 1 tr. ř. uložil obviněnému T. H. povinnost nahradit poškozené P. P. náklady potřebné k účelnému uplatnění jejího nároku na náhradu škody v celkové výši 8 460 Kč (výrok III.). Usnesení nabylo ve výročních I. a III. právní moc dne 15. 10. 2019 ve spojení s usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 15. 10. 2019, č. j. 8 To 365/2019-2036. Stížnostní soud tímto usnesením podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl stížnost obviněného proti shora uvedenému usnesení soudu prvního stupně ohledně výroků I. a III.

II.

Stížnost pro porušení zákona a vyjádření k ní

2. Ministr spravedlnosti podal ve prospěch obviněného T. H. stížnost pro porušení zákona proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 15. 10. 2019, č. j. 8 To 365/2019-2036, a proti výročkům pod body I. a III. usnesení Okresního soudu v Břeclavi ze dne 3. 9. 2019, č. j. 2 T 178/2017-2013.

3. Ministr spravedlnosti vyjádřil přesvědčení, že stížnostní soud pochybil, pokud souhlasil s rozhodnutím soudu prvního stupně, že poškozeným měl být přiznán nárok na náhradu nákladů řízení podle § 154 odst. 1 tr. ř. Zamítnutí stížnosti obviněného proti takovému usnesení proto považoval za nesprávné. Svůj názor ministr spravedlnosti odůvodnil tím, že přiznání tohoto nároku podle § 154 odst. 1 tr. ř. bránila zákonná překážka, konkrétně ustanovení § 140b zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce „insolvenční zákon“ nebo jen „IZ“), neboť s obviněným T. H. bylo insolvenční řízení zahájeno dne 12. 6. 2019, přičemž o úpadku tohoto obviněného bylo rozhodnuto dne 19. 6. 2019.

4. Ministr spravedlnosti upozornil na nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. [I. ÚS 3523/16](#), týkající se problematiky přednostního použití insolvenčního zákona. V tomto rozhodnutí Ústavní soud potvrdil, že po dobu trvání účinků rozhodnutí o úpadku nelze obviněnému uložit povinnost k náhradě škody podle § 228 odst. 1 tr. ř. K tomu ministr spravedlnosti odkázal také na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2019, sp. zn. [7 Tz 83/2019](#), usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2018, sp. zn. 6 To 14/2018, a další.

5. Podle názoru ministra spravedlnosti je nutno tyto závěry z výše uvedené judikatury ohledně nároku na náhradu škody analogicky uplatnit i v rámci ustanovení o náhradě nákladů spojených s účastí poškozeného v trestním řízení podle § 154 odst. 1 tr. ř. V posuzovaném případě tak soudy nižších stupňů měly zohlednit speciální ustanovení jiných procesních předpisů jako *lex specialis*. V době rozhodování soudu prvního stupně o nárocích poškozených podle § 154 odst. 1 tr. ř. dne 3. 9. 2019 byl obviněný již v úpadku, proto měly být tyto nároky poškozených za dané situace zamítnuty, resp. krajský soud měl na základě podané stížnosti obviněného zrušit rozhodnutí soudu prvního stupně, neboť insolvenční řízení nebylo doposud skončeno.

6. Ministr spravedlnosti proto Nejvyššímu soudu navrhl, aby podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že pravomocným usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 15. 10. 2019, č. j. 8 To 365/2019-2036, a usnesením Okresního soudu v Břeclavi ze dne 3. 9. 2019, sp. zn. 2 T 178/2017, ve výročních I. a III.,

byl porušen zákon v neprospěch obviněného T. H. v ustanoveních § 148 odst. 1 tr. ř. a § 154 odst. 1 tr. ř. ve spojení s § 140b IZ, aby podle § 269 odst. 2 tr. ř. zrušil napadená rozhodnutí v tomto rozsahu a všechna další rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a aby podle § 270 odst. 1 tr. ř. přikázal Okresnímu soudu v Břeclavi věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout, případně aby Nejvyšší soud postupoval podle § 271 odst. 1 tr. ř.

7. Opis stížnosti pro porušení zákona byl zaslán Nejvyššímu státnímu zastupitelství, obviněnému a poškozeným k vyjádření. Svého oprávnění využil státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství, který souhlasil s podanou stížností pro porušení zákona, stejně tak s návrhem ministra spravedlnosti na rozhodnutí Nejvyššího soudu v této věci. Souhlasil také s rozhodnutím v neveřejném zasedání rovněž i v případě jiného než navrhovaného rozhodnutí.

8. Ke stížnosti pro porušení zákona se prostřednictvím svého obhájce vyjádřil též obviněný. Uvedl, že podal podnět k podání stížnosti pro porušení zákona ministru spravedlnosti. S touto podanou stížností se tak ztotožňuje a dále rozvedl své argumenty, jež byly v podstatě shodné jako v podané stížnosti pro porušení zákona. Zdůraznil, že o povinnosti obviněného uhradit poškozeným náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody přibráním zmocněnce se rozhoduje v adhezním řízení, jehož výsledkem je svou povahou občanskoprávní rozhodnutí o peněžní náhradě. Jedná se tak o rozhodnutí, které se přímo dotýká majetkové podstaty dlužníka (obviněného), jehož vydání brání § 140b IZ. Souhlasil tak s návrhem na zrušení napadených rozhodnutí.

III.

Posouzení důvodnosti stížnosti pro porušení zákona

9. Nejvyšší soud shledal stížnost pro porušení zákona podle § 266 odst. 1 tr. ř. přípustnou, a z jejího podnětu pak přezkoumal podle § 267 odst. 3 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost napadených rozhodnutí v rozsahu a z důvodů uvedených ve stížnosti pro porušení zákona, jakož i řízení předcházející napadané části rozhodnutí. Nejvyšší soud přitom dospěl k závěru, že podaná stížnost pro porušení zákona je důvodná a že napadeným usnesením Krajského soudu v Brně a usnesením Okresního soudu v Břeclavi ve výroku I. a III. byl porušen zákon v neprospěch obviněného T. H.

10. Na tomto místě Nejvyšší soud připomíná, že Okresní soudu v Břeclavi rozhodl usnesením ze dne 3. 9. 2019, č. j. 2 T 178/2017-2013, o návrzích poškozených na náhradu nákladů spojených s účastí v trestním řízení podle § 154 odst. 1 tr. ř., podaných ve lhůtě podle § 155 odst. 4 tr. ř. Okresní soud v Břeclavi, jde-li o náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatnění majetkového nároku poškozených v adhezním řízení, podle § 154 odst. 1 tr. ř. částečně vyhověl návrhu poškozené obchodní společnosti T. t. (výrok pod bodem I.) a zcela vyhověl návrhu poškozené obchodní společnosti P. P. (výrok pod bodem III.) a zavázal obviněného T. H. k zaplacení shora uvedených částek těmto poškozeným. Proti těmto výrokům (pod body I. a III. uvedeného usnesení) podal obviněný stížnost, o které rozhodl Krajský soud v Brně usnesením ze dne 15. 10. 2019, č. j. 8 To 365/2019-2036, tak, že ji podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl. Soudy nižších stupňů přitom odůvodnily svá rozhodnutí tím, že obviněný byl v dané věci uznán vinným (označenými trestnými krádeže a poškození věřitele), byl mu uložen trest a poškozeným byl podle § 228 odst. 1 tr. ř. zčásti přiznán nárok na náhradu škody (se zbytkem svého nároku byly poškozené obchodní společnosti odkázány podle § 229 odst. 2 tr. ř. na řízení ve věcech občanskoprávních). Proto byly podle soudů nižších stupňů splněny podmínky § 154 odst. 1 tr. ř. pro přiznání povinnosti obviněného nahradit poškozeným náklady spojené s účastí poškozených v trestním řízení (potřebné k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení), včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce. Jsou-li podle soudu druhého stupně splněny podmínky pro postup podle § 154 odst. 1 tr. ř., musí být obviněnému uložena povinnost nahradit poškozeným účelně vynaložené náklady na uplatnění nároku

na náhradu škody v adhezním řízení bez ohledu na to, zda v době rozhodnutí trestních soudů o náhradě nákladů řízení probíhá proti obviněnému insolvenční řízení a zda v něm byl zjištěn úpadek obviněného či nikoliv.

11. Nejvyšší soud z veřejně přístupného insolvenčního rejstříku zjistil detaily insolvenčního řízení ve věci úpadce T. H. vedeného u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. KsBr 54 INS XY. Dne 12. 6. 2019 došlo k zahájení insolvenčního řízení proti obviněnému T. H. a věřitelé byli vyzváni k podání přihlášek svých pohledávek. Dne 19. 6. 2019 bylo vydáno usnesení o zjištění úpadku dlužníka T. H., bylo (mimo jiné) povoleno řešení úpadku formou oddlužení. Toto insolvenční řízení nebylo dosud skončeno.

12. Předně je třeba připomenout relevantní ustanovení, jichž se stěžovatel i obviněný dovolávali.

13. Pokud byl poškozenému alespoň zčásti přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, je podle § 154 odst. 1 tr. ř. odsouzený, jemuž byla povinnost k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení uložena, povinen nahradit poškozenému též náklady potřebné k účelnému uplatnění tohoto nároku v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce.

14. S rozhodnutím o úpadku insolvenční zákon spojuje řadu účinků, a to i vůči jiným řízením, jež se dotýkají majetkové podstaty dlužníka (§ 140 a násl. IZ). Účinky rozhodnutí o úpadku nastávají okamžikem jeho zveřejnění v insolvenčním rejstříku (§ 140a odst. 1 věta první IZ). V § 140b IZ je upraven zákaz vydání rozhodnutí následovně. Nejde-li o řízení uvedená v § 140a IZ, nelze v jiných soudních nebo rozhodčích řízeních po dobu, po kterou trvají účinky rozhodnutí o úpadku, rozhodnout o pohledávkách a jiných právech týkajících se majetkové podstaty, které mají být v insolvenčním řízení uplatněny přihláškou, nebo na které se v insolvenčním řízení pohlíží jako na přihlášené, anebo o pohledávkách, které se v insolvenčním řízení neuspokojují (§ 170 IZ); to neplatí, jde-li o pohledávky věřitelů na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem, pokud v trestním řízení o tomto trestném činu byl zajištěn majetek v majetkové podstatě dlužníka. K rozhodnutím vydaným v rozporu s tímto zákazem se v insolvenčním řízení nepřihlíží.

15. Určité výkladové spory i problémy v aplikační praxi vyvolávalo zpočátku ustanovení § 140b IZ ohledně jeho aplikovatelnosti vůči úpadci při rozhodování jednak o nárocích poškozených na náhradu škody, nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení v trestním řízení a na ukládání majetkových sankcí takovým obviněným (nyní je stěžovatelem předestřen nový problém rozhodování o nárocích poškozených na náhradu nákladů řízení po pravomocném rozhodnutí ve věci samé). Ke zmíněné problematice je možno odkázat na odbornou literaturu – srov. především PÚRY, F. Některé souvislosti trestního a insolvenčního práva v aktuální rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu. Bulletin advokacie, 2019, č. 5, str. 49 a násl.; dále srov. též KRUPIČKA, J. Uspokojování pohledávek a majetkové dispozice při střetu insolvenčního a trestního řízení. Soudce, 2019, č. 5, s. 44 a násl.). Ustálily se již názory, že zásadně není možno poškozenému přiznat v adhezním řízení nárok na náhradu škody, ačkoliv byl řádně a včas podle trestního řádu uplatněn, pokud bylo předtím zahájeno insolvenční řízení ve věci obviněného, bylo rozhodnuto o jeho úpadku a účinky tohoto rozhodnutí v době rozhodování v trestní věci stále trvaly, pokud nebyl v trestním řízení zajištěn majetek v majetkové podstatě dlužníka (obviněného) ve smyslu § 47 tr. ř. (věta za středníkem § 140b IZ). Z aplikační praxe je možno odkázat např. na rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2019, sp. zn. [7 Tz 83/2019](#), nebo ze dne 15. 9. 2021, sp. zn. [4 Tz 37/2021](#), za stávající úpravy (po vložení § 140b IZ do insolvenčního zákona – viz níže) lze navázat i na starší judikaturu vztahující se k předchozímu zákonu č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, konkrétně jeho § 14 odst. 1 písm. c), zejména pak na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2002, sp. zn. [4 Tz 41/2002](#), uveřejněný pod č. 20/2003 Sb. rozh. tr.

16. Uvedené názory žádal stěžovatel uplatnit i na rozhodování o nákladech poškozeného spojených s účastí poškozeného v trestním řízení ve smyslu § 154 tr. ř., což předtím neakceptovaly soudy nižších stupňů v dané věci, neboť vycházely z toho, že postup podle uvedeného ustanovení je obligatorní a nebrání mu ani úprava obsažená v insolvenčním zákoně.

17. Obecně je k tomu možno uvést, že základním procesním předpisem pro postup soudů v trestním řízení je trestní řád, což platí také pro adhezní řízení, ve kterém soud rozhoduje o civilním nároku poškozeného na peněžité plnění z titulu odpovědnosti za škodu, nemajetkovou újmu, resp. bezdůvodné obohacení, způsobené mu trestným činem, jakož i o nákladech spojených s účastí poškozeného na takovém trestním řízení. Trestní řízení tak zde v tomto ohledu supluje řízení ve věcech občanskoprávních, rozhoduje se přitom podle norem civilního hmotného práva, nejčastěji podle občanského zákoníku, zákoníku práce nebo jiných právních předpisů (např. autorského zákona). Z této zvláštní povahy rozhodování o civilních nárocích poškozených v trestním řízení plynou též zvláštní konsekvence pro rozhodování v případech, kdy je obviněný coby povinný v úpadku a není schopen uspokojit pohledávky všech svých věřitelů. Proto je nezbytné zohlednit také speciální ustanovení jiných procesních předpisů stanovujících zvláštní režim pro takové specifické situace. Tímto speciálním předpisem ve vztahu k trestnímu řádu je v naznačených situacích insolvenční zákon, jak konstatoval při jiné příležitosti i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 20. 7. 2017, sp. zn. [I. ÚS 3523/16](#), publikovaném ve svazku 85 pod č. 105/2017 na str. 729 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu.

18. Po zahájení insolvenčního řízení se totiž aktivují zvláštní pravidla sledující zájem na efektivním uspořádání majetkových poměrů úpadce (příčemž je lhostejné, zda současně trestně stíhaného či nikoli) tak, aby pokud možno došlo k uspokojení všech věřitelů, a to alespoň zčásti, poměrně a rovnoměrně (při případném současném zohlednění zvláštních pravidel upřednostnění některých pohledávek z důležitých důvodů uznaných zákonodárcem), jak vyplývá z insolvenčního zákona. Aby k takovému efektivnímu uspořádání majetkových poměrů vůbec mohlo dojít, je třeba vypořádávat pohledávky k určitému datu a zakázat vytváření a přidávání stále nových pohledávek, které by měly být uspokojeny v insolvenčním řízení, v procesu vypořádávání majetkových poměrů úpadce. Proto zákonodárce novelizací provedenou zákonem č. 294/2013 Sb. vložil do insolvenčního zákona mimo jiné i ustanovení § 140a a § 140b IZ, kterými znemožnil vytváření nových exekučních titulů v průběhu insolvenčního řízení vůči úpadci (jednak tím, že běžná civilní řízení se přerušují, jednak tím, že v řízení, které se nepřerušuje, jako např. trestní řízení, se zásadně zapovídá rozhodnout o pohledávkách a jiných právech týkajících se majetkové podstaty).

19. Řešení dlužníkovy úpadku ve zvláštním soudním řízení se zvláštními pravidly je nezbytné proto, že v krizové úpadkové situaci nelze porušení práv či neplnění povinností ze strany úpadce postihnout standardními procesními prostředky. Jinak by při mnohosti dlužníkových závazků a nedostatku prostředků k jejich krytí byli použitím obvyklých právních prostředků někteří věřitelé vůči ostatním zvýhodněni, např. proto, že splatnost jejich pohledávek nastává dříve. Cílem řešení úpadku zvláštní právní úpravou je vyloučit preference věřitelů, pokud nejsou věcně odůvodněny jejich postavením nebo povahou jejich pohledávky. Výsledkem takového zvláštního řízení je mnohostranné spravedlivé uspořádání, při němž lze vzít v úvahu i další aspekty, např. sociální aspekty ve vztahu k úpadci. Řešení úpadku proto nemůže být pouze dvoustrannou záležitostí a nemůže fungovat např. jako alternativa postupu při vymáhání pohledávek ve dvoustranných sporech (viz důvodová zpráva k insolvenčnímu zákonu). Z uvedeného je zřejmý úmysl zákonodárce upřednostnit insolvenční řízení jako prostředek generálního vyřešení vztahů mezi dlužníkem a jeho věřiteli před individuálním uplatňováním pohledávek v nalézacím, příp. exekučním řízení.

20. Platí-li shora uvedené myšlenky pro rozhodnutí ve věci samé, tedy o samotném nároku (o jeho základu i výši), tím spíše to musí platit i pro rozhodování o navazujícím nároku na náhradu nákladů řízení spojených s uplatněním nároku. Takový nárok má totiž akcesorickou povahu a civilistická

judikatura jej proto důvodně považuje za příslušenství pohledávky, které sídlí její osud, jak bude rozvedeno níže.

21. V posuzované věci nedošlo k porušení ustanovení § 140b IZ při rozhodování o samotném uplatněném nároku poškozených na náhradu škody způsobené trestným činem podle § 43 odst. 1, 3 tr. ř., neboť ani při rozhodnutí soudem prvního stupně, ani při rozhodnutí soudem druhého stupně ve věci samé (tj. v řízení o vině, trestu a nároku na náhradu škody) neprobíhalo insolvenční řízení ve věci obviněného. Ve věci samé v řízení o odvolání totiž rozhodoval Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 6. 9. 2018, č. j. 7 To 166/2018-1936, tehdy nebylo ještě insolvenční řízení ve věci obviněného ani zahájeno, natož aby bylo rozhodnuto o úpadku. Jak bylo uvedeno shora, k zahájení insolvenčního řízení ve věci obviněného došlo až dne 12. 6. 2019 a o úpadku rozhodl Krajský soud v Brně usnesením ze dne 19. 6. 2019, č. j. KsBR 54 INS XY, jímž současně mimo jiné rozhodl o řešení úpadku oddlužením, ustanovil insolvenčního správce Insolvenční servis, v. o. s., a vyzval věřitele, aby nejpozději ve lhůtě 2 měsíců od zveřejnění usnesení přihlásili své pohledávky s tím, že k později přihlášeným pohledávkám nebude insolvenční soud přihlížet a nebudou v insolvenčním řízení uspokojovány. Okamžikem zveřejnění tohoto usnesení v insolvenčním rejstříku, k němuž došlo týž den (19. 6. 2019), tak měly nastat účinky mimo jiné též uvedené v § 140b IZ. Jen pro úplnost se uvádí, že usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 5. 3. 2020, č. j. KsBR 54 INS XY, bylo mimo jiné rozhodnuto, že se schvaluje oddlužení obviněného T. H. plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty.

22. Přes výše uvedené, že po dobu trvání účinků rozhodnutí o úpadku platil obecný zákaz vyplývající z § 140b IZ rozhodnout o pohledávkách, které mají být uplatněny v insolvenčním řízení přihláškou, rozhodl Okresní soud v Břeclavi usnesením ze dne 3. 9. 2019, č. j. 2 T 178/2017-2013, o povinnosti obviněného T. H. nahradit označeným poškozeným náklady řízení (viz výše), jakož i po něm Krajský soud v Brně usnesením ze dne 15. 10. 2019, č. j. 8 To 365/2019-2036, o zamítnutí stížnosti obviněného proti uvedenému usnesení soudu prvního stupně. Uvedená rozhodnutí přitom zjevně navazují na předchozí řízení ve věci samé, v němž bylo též rozhodováno o nárocích poškozených na náhradu škody. Podmínkou přiznání nároku na náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatnění takového nároku na náhradu škody podle § 154 odst. 1 tr. ř. (dále též jen nárok na náhradu nákladů) je právě jeho alespoň zčásti úspěšné uplatnění, tj. soud musel předtím v řízení ve věci samé alespoň zčásti přiznat nárok na náhradu škody (resp. nemajetkové újmy či nárok na vydání bezdůvodného obohacení). I v tom lze spatřovat významnou provázanost a svým způsobem akcesoritu nároku na náhradu nákladů řízení, o němž se rozhoduje jen na návrh poškozeného, a to po právní moci rozsudku (§ 155 odst. 4 tr. ř.), kterým byl poškozenému alespoň zčásti přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení (dále též jen majetkový nárok).

23. Dále je třeba upozornit na bohatou, ustálenou a publikovanou judikaturu Nejvyššího soudu v insolvenčních věcech, kterou nezohlednil ani stěžovatel ve svém mimořádném opravném prostředku a podle které se nárok na náhradu nákladů řízení považuje za příslušenství pohledávky (tj. majetkového nároku), jež sdílí její osud. Tak to konstatoval Nejvyšší soud v řadě svých publikovaných i nepublikovaných rozhodnutí - srov. zejména rozhodnutí pod č. [85/2015](#), č. [83/2016](#) či č. [43/2020](#) Sb. rozh. obč. Příslušenství pohledávky (jistiny) tvořené soudně přiznanou náhradou nákladů řízení zásadně sdílí (co do pořadí, v jakém se uspokojuje) osud pohledávky (jistiny), bez zřetele k tomu, že takové příslušenství mohlo vzniknout (vzniklo) až právní mocí soudní rozhodnutí, kterým byla přiznána náhrada nákladů řízení (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2016, sp. zn. [29 NSČR 54/2016](#)). Zároveň platí, že před právní mocí rozhodnutí, kterým soud přizná účastníku občanského soudního řízení nárok na náhradu nákladů řízení (tj. před okamžikem vzniku nároku na náhradu nákladů řízení, neboť ten vzniká až s právní mocí takového rozhodnutí), nelze takový nárok přihlásit do insolvenčního řízení ani jako pohledávku vázanou na splnění odkládací podmínky; na příslušenství

pohledávky, která je nebo měla být přihlášena do insolvenčního řízení, se vztahuje osvobození podle § 414 odst. 1 IZ bez zřetele k tomu, že jde o příslušenství tvořené nárokem na náhradu nákladů řízení vedeného o pohledávce za trvání oddlužení u nalézacího soudu, přiznaným věřiteli v době, kdy jej již nelze přihlásit do insolvenčního řízení (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2015, sp. zn. [29 ICdo 62/2014](#), uveřejněný pod č. 85/2015 Sb. rozh. tr.). To doplnil Nejvyšší soud v usnesení ze dne 30. 11. 2015, sp. zn. [29 NSCR 110/2015](#), uveřejněném pod č. 83/2016 Sb. rozh. obč., podle nějž u pohledávky (jistiny), která vznikla před zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka, nelze považovat příslušenství pohledávky tvořené soudem přiznanou náhradou nákladů řízení za peněžitý závazek, který dlužníku vznikl až po schválení oddlužení [§ 418 odst. 1 písm. c) IZ], ani za pohledávku vzniklou poté, co nastanou účinky schválení oddlužení (§ 409 odst. 2 IZ), bez zřetele k tomu, že toto příslušenství vzniklo (právní mocí soudního rozhodnutí) po schválení oddlužení. Uvedený přístup se nemění ani v případech přerušovaných civilních řízení v důsledku postupu podle § 140a odst. 1 IZ, v nichž dojde ke zpětvzetí žaloby a s tím spojeného rozhodnutí o zastavení řízení spojeného s akcesorickým výrokem o nákladech řízení – viz k tomu více v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2019, sp. zn. [29 Cdo 4524/2017](#), uveřejněném pod č. 43/2020 Sb. rozh. obč.

24. I z důvodů zmíněné závislosti nároku na náhradu nákladů řízení na rozhodnutí o majetkovém nároku je možno vycházet ze shora uvedené judikatury týkající se rozhodnutí o nákladech řízení učiněného v občanskoprávním řízení i pro účely rozhodnutí o nákladech řízení poškozeného v trestním řízení ve smyslu § 154 tr. ř. Z této judikatury přitom jednoznačně vyplývá, že rozhodnutí o nákladech má vždy akcesorickou povahu, že sdílí osud hlavní pohledávky (jistiny), tj. přiznaného nároku na náhradu škodu nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Zásadně je třeba takový nárok přihlásit spolu s hlavní pohledávkou (jistinou), přičemž tento nárok na náhradu nákladů řízení musí být v takovém okamžiku již pravomocně přiznan rozhodnutím soudu, neboť teprve tehdy vzniká (jde tak o konstitutivní rozhodnutí – stejně to platí pro civilní i trestní řízení). Právní moci takové rozhodnutí ovšem musí nabýt dříve, než věřitel nárok na náhradu nákladů řízení přihlásí do insolvenčního řízení, protože není možno vázat přihlášku na odkládací podmínku. V civilním řízení je snad jen poněkud rozdíl v tom směru, že o nákladech řízení se standardně rozhoduje spolu s rozhodnutím ve věci samé, naproti tomu v trestním řízení se tak činí až po pravomocném rozhodnutí ve věci samé (v rámci tzv. postagendy), čímž se zvětšuje časový prostor, v němž může dojít k zahájení insolvenčního řízení a rozhodnutí o úpadku (na samotnou podstatu nároku na náhradu nákladů řízení to ovšem vliv nemá).

25. Je tak třeba vycházet ze zmíněné judikatury Nejvyššího soudu týkající se rozhodnutí o nákladech řízení v občanskoprávním řízení, protože není zvláštního důvodu, aby tomu bylo v trestním řízení jinak. Také rozhodnutí o nákladech řízení spojených s účastí poškozeného v trestním řízení podle § 154 odst. 1 tr. ř. je tedy rozhodnutím o příslušenství pohledávky (jistiny), o níž bylo předtím rozhodnuto ve věci samé. Osud příslušenství musí v insolvenčním řízení sdílet osud jistiny, zároveň není možno ani s odkládací podmínkou přihlásit do insolvenčního řízení ještě pravomocně nepřiznaný nárok na náhradu řízení. Tímto rozhodnutím přitom není řešeno možné přiznání nákladů řízení podle § 154 odst. 2 a 3 tr. ř.

26. Upozornit je třeba též na to, že na příslušenství pohledávky, která je nebo měla být přihlášena do insolvenčního řízení, se vztahuje osvobození podle § 414 odst. 1 IZ bez zřetele k tomu, že jde o příslušenství tvořené nárokem na náhradu nákladů řízení vedeného o pohledávce za trvání oddlužení u soudu prvního stupně, přiznaným věřiteli v době, kdy jej již nelze přihlásit do insolvenčního řízení.

27. Zároveň by měl platit i zákaz učinit rozhodnutí, které založí pohledávku z titulu náhrady nákladů řízení, v době, po kterou trvají účinky rozhodnutí o úpadku. Je totiž nutné respektovat ustanovení § 140b IZ, neboť insolvenční zákon je *lex specialis* k trestnímu řádu. Okresní soud v Břeclavi tuto uzávěru obsaženou v insolvenčním zákoně nerespektoval, nezohlednil ji ani stížnostní soud, tedy

Krajský soud v Brně. Přitom je zřejmé, že soudy svým postupem založily (konstituovaly) peněžitou pohledávku, která by jinak spolu s pohledávkou hlavní (jistinou) měla být uplatněna v insolvenčním řízení přihláškou. Pokud však takové rozhodnutí nenabylo právní moci dříve, než uplynula lhůta pro podání přihlášek (zde dokonce ani nebylo vydáno), není možno nárok na náhradu nákladů řízení uplatnit. Také ohledně nároku na náhradu nákladů by mělo platit, že jako příslušenství sdílí osud s jistinou (majetkovým nárokem poškozeného), tedy se na něj vztahuje osvobození podle § 414 odst. 1 IZ pro případ řešení úpadku oddlužením (jako tomu je v případě obviněného T. H.), tedy splní-li dlužník řádně a včas všechny povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, insolvenční soud rozhodne o splnění oddlužení a zároveň dlužníka osvobodí od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny.

28. Z uvedeného vyplývá, že Okresní soud v Břeclavi a Krajský soud v Brně svými rozhodnutími o povinnosti obviněného T. H. nahradit náklady řízení spojené s účastí poškozeného v trestním řízení podle § 154 odst. 1 tr. ř. porušily zákon v ustanovení § 140b IZ, pokud nerespektovaly z něj plynoucí zákaz učinit rozhodnutí o pohledávce týkající se majetkové podstaty, která měla být v insolvenčním řízení uplatněna přihláškou. Po dobu trvání účinků rozhodnutí o úpadku je totiž takové rozhodnutí nepřijatelné. Soudy tak budou muset s takovým rozhodováním o nárocích poškozených na náhradu nákladů řízení spojených s jejich účastí v trestním řízení vyčkat, dokud uvedené účinky rozhodnutí o úpadku obviněného nepominou, přičemž navíc budou muset poté zkoumat, zda nebyly splněny podmínky osvobození podle § 414 odst. 1 IZ, tedy zda obviněný nebyl v insolvenčním řízení od takové pohledávky, která jako příslušenství sdílí osud jistiny (tj. majetkového nároku na náhradu škody), osvobozen.

IV.

Závěrečné shrnutí

29. Nejvyšší soud proto na podkladě stížnosti pro porušení zákona podané ministrem spravedlnosti vyslovil podle § 268 odst. 2 tr. ř., že usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 15. 10. 2019, č. j. 8 To 365/2019-2036, kterým byla podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítnuta stížnost obviněného T. H. proti usnesení Okresního soudu v Břeclavi ze dne 3. 9. 2019, č. j. 2 T 178/2017-2013, jakož i jeho výroky pod body I. a III., kterými byla podle § 154 odst. 1 tr. ř. obviněnému uložena povinnost nahradit poškozeným náklady potřebné k účelnému uplatnění jejich nároku na náhradu škody, byl v ustanoveních § 148 odst. 1, § 154 odst. 1 a § 155 odst. 4 tr. ř. ve spojení s § 140b IZ porušen zákon v neprospěch obviněného T. H.

30. Nejvyšší soud z uvedeného důvodu podle § 269 odst. 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení soudu druhého stupně, jakož i usnesení soudu prvního stupně ve výrocích pod body I. a III. Nejvyšší soud zrušil také další rozhodnutí obsahově navazující na zrušené výroky, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

31. Podle § 270 odst. 1 tr. ř. přikázal Nejvyšší soud Okresnímu soudu v Břeclavi, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

32. Okresní soud v Břeclavi je při dalším rozhodování vázán právním názorem Nejvyššího soudu uvedeným v tomto rozsudku (§ 270 odst. 4 tr. ř.). Zároveň je třeba upozornit, že bylo konstatováno porušení zákona v neprospěch obviněného, a proto v novém řízení nemůže dojít ke změně rozhodnutí v jeho neprospěch (§ 273 tr. ř.), a to ani kdyby byly zjištěny nové skutečnosti jinak odůvodňující navýšení nároků poškozených. Bude na soudu prvního stupně, aby se věcí znovu zabýval a zvolil správný právní postup, jak byl nastíněn shora.

33. Za splnění podmínek § 274 odst. 3 písm. a), odst. 5 tr. ř. (a to ve znění zákona č. 418/2021 Sb., účinného od 8. 12. 2021) rozhodoval Nejvyšší soud v neveřejném zasedání.